

І. В. Хлівна,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,

Уманська філія ПВНЗ "Європейський університет"

М. М. Ігнатенко,

докторант, Уманський національний університет садівництва

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

TRENDS IN SOCIAL INFRASTRUCTURE OF RURAL AREAS

У статті розглянуто сутність, особливості та тенденції розвитку інфраструктури села; проаналізовано сучасний стан та вивчені проблеми розвитку соціальної інфраструктури села Херсонської області, знайдено ряд недоліків; визначено принципи поліпшення стану соціальної інфраструктури села.

The article deals with the nature, characteristics and trends of rural infrastructure, the modern state and studied problems of social infrastructure, Kherson region, found a number of shortcomings, its principles improve social infrastructure.

Ключові слова: зайнятість, безробіття, сільські території, інфраструктура, соціальна інфраструктура села.

Key words: employment, unemployment, rural areas, infrastructure, social infrastructure.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією з найважливіших передумов росту сільського господарства є функціонування та розвиток соціальної інфраструктури села. Вона не тільки дає можливість безпосередньо поліпшити якість життя селян, а й допоможе досягти іншої мети, яка поставлена перед сільським господарством. Соціальній інфраструктурі відведена роль задоволення загальнолюдських потреб, які пов'язані з життєдіяльністю, забезпеченням належних умов праці, відпочинку, культурно-освітнього рівня, рівня життя. Все ж в Україні, у тому числі і Херсонській області, розвиток сільськогосподарського виробництва. Проблема розвитку, а скоріш за все, занепаду соціальної інфраструктури села дуже гостро стоїть на сьогоднішній день. Це також призводить до погіршення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств, що позначається на зниженні якості сільськогосподарського виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню різних аспектів територіального регулювання розвитку соціальної інфраструктури села присвячені праці вчених: О. Бородіна, О. Волкова, В. Месель-Веселяка, Л. Михайлова, А. Онищенко, П. Саблука, А. Транченко, В. Юрчишина, К. Якуби.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження територіальних засад відносно регулювання розвитку соціальної інфраструктури села.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Людський і економічний розвиток у сільській місцевості неможливий за умов відсутності об'єктів соціальної інфраструктури необхідної якості. Основну частину соціальної економіки формує соціальна інфраструктура. Категорії "інфраструктура" і "соціальна інфраструктура" сформувалися в процесі виробництва та розвитку продуктивних сил суспільства, і вони тісно пов'язані. Соціальну

інфраструктуру села складають: житлове та комунальне господарство, служба побуту, палаци культури (клуби), транспорт, що обслуговує населення, школи, дитячі дошкільні установи, лікарні, медпункти та ін. У найзагальнішому розумінні соціальна інфраструктура є системою елементів штучного місця існування, що виконує важливу соціальну функцію — забезпечення умов для відтворення населення. У такому тлумаченні соціальна інфраструктура не просто сфера обслуговування населення, покликана задовольняти ряд вагомих традиційних потреб населення, але і, ще більшою мірою, певний механізм, керівник розвитку наявних меж способу життя, які працюють на формування перспективних соціальних форм життєдіяльності суб'єктів.

Як відомо, від соціальних умов залежить розвиток і ефективність сільськогосподарського виробництва і розвиток села. Сьогодні сільське населення послуги отримує в райцентрах і містах. За останнє десятиліття в результаті різкого спаду сільськогосподарського виробництва і погіршення фінансового становища галузі, демонтажу старих організаційно-економічних механізмів розвитку соціальної інфраструктури села і соціального захисту населення, без заміни їх на нові, зумовило значне відставання сільських об'єктів соціальної інфраструктури від міських за рівнем і умовами життєдіяльності, наростання негативних змін в способі життя сільського населення і в цілому — кризовий стан соціальної інфраструктури села [6]. Соціальну інфраструктуру села формує житлове і комунальне господарство, освіта, культура і мистецтво, охорона здоров'я, фізична культура, зайнятість і безробіття; служба побуту, транспорту і зв'язку в частині, яка пов'язана з обслуговуванням населення, інші галузі невиробничої сфери, а також торгівля і громадське харчування.

У селах Херсонської області станом на 1.01.2011 р. нараховувалося 662 публічні, спеціалізовані і спеціальні бібліотеки при селищних радах і 291 бібліотека при сільських закладах освіти, їх бібліотечний фонд складає 6394,2 млн примірників. Аналіз ситуації забезпеченості сіл бібліотеками, який був проведений нами за останні роки,

Таблиця 1. Динаміка забезпечення населених пунктів Херсонської області закладами культури клубного типу, на кінець року*

	Усього		У тому числі				2010 р. у % до 2009 р.		
			у міських поселеннях		у сільській місцевості		усього	у міських поселеннях	у сільській місцевості
	2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.			
Кількість закладів культури клубного типу, од.	455	454	57	54	398	400	99,8	94,7	100,5
міністерства культури	443	443	50	48	393	395	100,0	96,0	100,5
інших відомств і організацій	12	11	7	6	5	5	91,7	85,7	100,0
Кількість місць у закладах культури клубного типу, тис.	124,4	124,4	21,5	23,2	102,9	101,2	100,0	107,9	98,3
міністерства культури	120,1	120,1	19,4	21,1	100,7	99,0	100,0	108,8	98,3
інших відомств і організацій	4,3	4,3	2,1	2,1	2,2	2,2	100,0	100,0	100,0

* Розраховано за даними Головного управління статистики в Херсонській області, 2011 р. [1].

дозволя зробити висновок, що у 17 районах області з 20 в період з 2004 по 2010 рр. включно не відбувалось скорочення цих закладів культури. Зменшення сталося у 2005 р. у Новотроїцькому (на 3 бібліотеки) районі та у селах, що входять до Херсонської міської ради (на 1 бібліотеку) [1].

Якщо проаналізувати ситуацію, починаючи з 2000 р., то необхідно відмітити, що в 11 районах не відбувалося скорочення бібліотек. Скорочення ж в інших 9 районах відбувалось на рівні 1—2 закладів, що в масштабах району не є критичним показником. Найбільше бібліотек знаходиться у Голопристанському (35) та Білозерському (31) районах. На них припадає 18,0% від загальної кількості сільських бібліотек області. Менше всього бібліотек розташовано у Великолепетиському (10) і Верхньорогачицькому (11) районах.

З метою поліпшення фізкультурно-масової роботи серед населення сільських територій у 2010 р. було продовжено діяльність по введенню посад інструкторів-методистів зі спорту до штатів сільських і селищних рад. Станом на 1.01.2011 р. в області працювало 64 зазначених спеціалістів (у 2009 р. — 50 чол.) у 14 адміністративних районах з 18. В умовах реформування агропромислового комплексу значна увага приділялась утворенню сільських спортивних клубів, як нової форми залучення населення до фізкультурно-спортивних і оздоровчих занять. За 2010 р. утворено 16 таких клубів у Білозерському, Новотроїцькому та Чаплинському районах. Всього ж при сільських і селищних радах на сьогодні діє 400 закладів культури клубного типу (табл. 1).

Різноманітні побутові послуги сільському населенню надавались протягом 2011 р. 42 будинками побуту. На жаль, такі необхідні заклади соціальної інфраструктури села не викликають інтересу ні у державних або місцевих органах влади, ні в аграрних підприємств як потенційних спонсорів їх функціонування. Діяльність цих закладів на свій ризик забезпечують фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності. Саме тому на сьогоднішній день лише 6,4% сіл регіону забезпечено будинками побуту. Найбільша їх кількість розташована у Білозерському (19) районі. У Бериславському районі функціонує 7 будинків побуту, у Голопристанському — 5, у Генічеському — 4, у Нововоронцовському — 2. По одному закладу розташовано у Іванівському, Каховському, Скадовському і Чаплинському районах Херсонської області.

З усіх складових соціальної сфери сільських територій найбільше, на наш погляд, потребує фінансових вкладень система житлово-комунального господарства. Однією з найважливіших умов рішення соціально-економічних проблем села на базі реалізації його переваг є перетворення житлово-комунального господарства [2]. Вибираючи шляхи та форми поліпшення житлових умов сільського населення, необхідно виходити зі створення найбільш сприятливих передумов для реалізації функцій сільської родини, усіляко використовуючи з цієї метою позитивні особливості сільських поселень.

Сучасні функції міської та сільської родини за своїм складом практично збігаються. Однак, у сільській родині, у порівнянні з міською, вищою є питома вага виробни-

чої функції, що зв'язано як з веденням особистого господарства, так і зі специфікою сільського домашнього господарства. Більшу роль сільська родина відіграє у створенні необхідних побутових умов існування, вихованні дітей, організації дозвілля, оскільки процеси усупільнення цих сторін життя на селі розвинені менше, ніж у місті.

Отже, тип сільського житла повинен формуватися з урахуванням специфіки поєднання взаємовпливу суспільних і внутрішньосімейних форм забезпечення життєдіяль-

ності людини у сільській місцевості. Реальна оцінка можливого рівня й ефективності усупільнення функцій родини дозволяє дати характеристику основних рис і особливостей сільського житла, на які варто орієнтуватися аграрним підприємствам при вирішенні питань реконструкції, нарощування і використання житлового потенціалу на селі.

Насамперед, розміри сільського житла, крім санітарних умов проживання, повинні задовольняти й додатковим потребам сільської родини, тому що частина виробничих функцій і функцій суспільного обслуговування буде й надалі здійснюватися у сфері домашнього господарства [4]. Зокрема, необхідність ведення особистого підсобного господарства вимагає наявності додаткових господарських будівель і підсобних приміщень для готування корму худобі, зберігання вироблених продуктів харчування. Особливості організації домашнього сільського господарства викликають потреби у додаткових побутових приміщеннях для приготування їжі, зберігання інструментів, заготовлюваних продуктів. Тривалі інтервали у покупках ряду товарів вимагають наявності додаткових площ та спеціальних приміщень для зберігання відповідних запасів.

Дисперсність сільського розселення і пов'язана із цим більша, ніж у місті, потреба сільських родин у засобах пересування (велосипедах, мотоциклах, моторолерах, автомобілях) вимагають відповідних збільшень будівель для їхнього зберігання. Більш висока питома вага на селі родин, що складаються з декількох поколінь, вимагає і більших розмірів житла, ніж передбачено типовими проектами міських квартир, розрахованих на проживання в них в основному нуклеарних родин (батьків та їх дітей) [6].

Додаткові зручності для сільських родин створюються автономністю житла. Житловий фонд Херсонської області станом на 1.01.2011 р. становив 24,9 млн м², з нього до міського житлового фонду відносилось 15,4 млн м², до сільського — 9,5 млн м². У середньому на одного сільського жителя приходилось 22,1 м², а міського — 15,4 м² (табл. 2).

Однією з важливих характеристик сільського житла, що відображають його переваги, є наявність при ньому земельної ділянки, що дозволяє включати у середовище постійного перебування родини частину навколишньої природи, задовольняти оздоровчі та естетичні потреби родини, здійснювати трудове виховання дітей і підлітків. При недостатньому рівні розвитку суспільного виробництва земельна ділянка при житлі виконує економічну функцію, забезпечуючи можливість виробництва частини сільськогосподарської продукції й одержання сільським населенням додаткового доходу.

У той же час, специфіка функцій сільської родини у сучасних умовах викликає підвищену потребу в забезпеченні житла водопостачанням, опаленням, побутовим газом, каналізацією, швидким і надійним його зв'язком з підприємствами соціальної інфраструктури. Перерахованим вище потребам найбільшою мірою відповідає односімейний житловий будинок із присадибною ділянкою, набором господарських будівель, повністю упорядкований, що має під'їзд із твердим покриттям і стійкий зв'язок

Таблиця 2. Стан та динаміка житлового фонду Херсонської області*

	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. у % до 2009 р.
Весь житловий фонд, млн. м ²	21,9	23,1	24,4	24,4	24,3	24,6	24,9	101,2
У середньому на одного жителя, м ²	17,5	18,3	20,2	21,4	21,5	22,0	22,4	101,8
Міський житловий фонд	13,1	13,8	14,7	15,0	14,8	15,1	15,4	102,0
У середньому на одного міського жителя, м ²	16,9	17,9	19,8	21,6	21,4	22,0	22,5	102,3
Сільський житловий фонд	8,8	9,3	9,7	9,4	9,5	9,5	9,5	100,0
У середньому на одного сільського жителя, м ²	18,5	19,0	20,8	21,2	21,6	21,9	22,1	100,9

* Розраховано за даними Головного управління статистики в Херсонській області, 2011 р. [1].

з підприємствами суспільно-го обслуговування. Такий будинок дозволить створити на селі житлові умови, у цілому переважаючи міські, що може стати фактором, який компенсує деякі переваги проживання у місті. Найбільша забезпеченість житлом на одного сільського мешканця була у Високопільському районі (26,2 м²), найменша — 20,2 м² — у Верхньорогачицькому районі. Специфічною особливістю сільського житлового фонду є надзвичайно висока, у порівнянні з містом, питома вага індивідуальних будинків (72,9% житлової площі проти 23,5% у місті) [7].

Сучасний індивідуальний сільський житловий фонд має ряд недоліків, що знижують його цінність. Насамперед, мова йде про відсутність комплексного благоустрою. Повна електрифікація і газифікація, а також оснащення сільських поселень газом, водо- і теплопостачанням у переважній більшості ще не проведені (табл. 3).

Проаналізовані дані табл. 3 дають змогу зробити висновки про наступне: загальний середній відсоток обладнаності житлового фонду основними комунікаціями складає лише 30,8%, у той час, коли такий же показник по міському житловому фонду дорівнює 62,6%. Найгіршим у сільській місцевості є забезпечення житлового фонду підлоговими електроплитами — всього 0,2%, найкращим — природним газом — 95,8%, що перевищує навіть показники по міських поселеннях.

У сучасних умовах складна ситуація у регіоні із забезпеченням сіл інженерними комунікаціями: водопроводами, газопроводами та каналізацією. Так, станом на 1.01.2011 р. лише 247 або 38,0% населених пунктів сільської місцевості Херсонської області мали водопровідні мережі (табл. 4).

При цьому необхідно зазначити, що кількість таких мереж з кожним роком не збільшується, а скорочується. Так, наприклад, у 2000 р. кількість населених пунктів, які мали водопровід, складала 279 одиниць, у 2003 р. вже 260. Скорочення відбувалось через брак коштів у місцевих бюджетах селищних рад на капітальний або поточний ремонт комунікацій, що були побудовані у 60-ті роки минулого сторіччя. Найбільше було побудовано водопроводів у Білозерському та Бериславському районах — по 21, найменше — у Верхньорогачицькому районі — всього 5.

Ще гірше склалася ситуація із забезпеченням сільських населених пунктів каналізацією. Із 656 сіл Херсонської області нею забезпечено 8 населених пунктів, або 1,2%. До них можна віднести села Каховського району — три з них мають каналізацію, Голопристанського району із двома, забезпеченими цими мережами, селами. По одному селу з централізованою каналізацією приходиться на Новотроїцький, Скадовський та Цюрупинський райони [5].

Необхідно відмітити, що серед сільських населених пунктів каналізацію мають ті, в яких розташовані великі підприємства, в тому числі аграрні. На сьогоднішній день немає ані регіональних програм щодо збільшення мережі каналізації у сільських населених пунктах, ані державних. Сільська каналізація, що залишилась, підтримується у робочому стані за рахунок коштів селищних рад або соціальних інвестицій аграрних підприємств місцевості. Набагато краще в плані забезпеченості справи із газифікацією Херсонських сіл. Станом на 1.01.2011 р. налічується 147 населених пунктів сільських територій, які газифіковані тільки природним та природним і зрідженим газом, та 521 — газифіковані тільки зрідженим газом.

Одним з актуальніших питань розвитку житлово-комунального господарства на селі є вирішення організа-

Таблиця 3. Показники благоустрою сільських територій Херсонської області та їх динаміка*

	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2009 р.	2010 р.	Відхилення 2010р. від 2009р. (+,-), в.п.
Питома вага загальної площі, обладнаної						
водопроводом	55,0	42,7	42,8	44,5	45,5	1,0
каналізацією	15,0	20,8	26,3	28,1	28,6	0,5
опаленням	9,7	10,4	13,6	16,1	24,7	8,6
газом	93,0	93,3	95,3	95,8	95,9	0,1
гарячим водопостачанням	4,6	4,4	5,0	4,8	8,1	3,3
ваннами	13,0	20,4	25,1	26,3	26,9	0,6
підлоговими електроплитами	0,1	—	0,1	0,2	0,2	0,0

* Розраховано за даними Головного управління статистики в Херсонській області, 2010 р. [1].

ційно-управлінських проблем. Надмірна для умов села концентрація та спеціалізація виробництва конструкцій і деталей житлових будинків і пов'язане із цим, подовження і ослаблення зв'язків кооперації між окремими постачальниками, наявність будівельних потужностей, що не використовуються, з одного боку, а з іншого боку — відомча роз'єднаність, наявність в одному регіоні дублюючих будівельних підприємств — все це послабляє сільську будівельну індустрію аграрних підприємств, знижує її ефективність [3].

У той же час слабкий розвиток житлово-комунальної служби на селі, обмеження діяльності підприємств житлово-комунального господарства обслуговуванням тільки у суспільного житлового фонду і переважно тільки в містах і селищах міського типу викликають стихійну появу сільських комунальних господарств. Як будівельні роботи, так і комунальні послуги, що виконуються сільськогосподарськими підприємствами, виходять за рамки галузевих функцій і здійснюються ними вимушено, внаслідок незацікавленості та малопотужності будівельних і комунальних організацій на селі.

Все це дозволяє припустити, що в умовах віддаленості сільських поселень, невеликих обсягів будівельних та інженерних робіт, які приходяться на кожне поселення, більш прийнятними є такі форми організації будівництва будинків садибного типу і обслуговування житлового господарства, які були б максимально наближені до місць виконання робіт і пристосовані до їхніх невеликих обсягів.

Освіта у сільській місцевості Херсонщини станом на 1 січня 2011 р. представлена 322 дитячими навчальними закладами, або 65,6% із 491 працюючих в області. Необхідно відмітити, що станом на 1.01.2000 р. їх чисельність становила 373, але з природним скороченням народжуваності у середині 90-х, скоротилась кількість дітей дошкільного віку, що призвело до численного закриття дитячих садків та ясел.

Це скорочення продовжувалось до 2005 р. і зупинилось на позначці 320 одиниць. У 2006 р. новий дитячий садок було побудовано за рахунок спонсорських коштів сільськогосподарських виробників Чаплинського району,

Таблиця 4. Динаміка показників благоустрою населених пунктів Херсонської області*

	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Кількість населених пунктів, які мають водопровід							
міста	9	9	9	9	9	9	9
селища міського типу	30	30	27	28	27	27	27
сільські населені пункти	225	225	279	248	247	249	247
мають каналізацію							
міста	9	9	9	9	9	9	9
селища міського типу	14	14	16	13	14	14	14
сільські населені пункти	20	20	17	9	8	8	8

* Розраховано за даними Головного управління статистики в Херсонській області, 2011 р. [1].

а у 2010 р. за рахунок коштів Новокаховської міської ради було викуплено із приватної власності раніше реалізоване приміщення колишнього дитячого садка у с. Корсунка. Найбільше дошкільними закладами було охоплено дітей у Нововоронцовському — 61,0% та Білозерському — 59,0% від загальної кількості районах. Найменше — у Нижньосірогозькому (23,0%), Скадовському (24,0%) та Каланчацькому (26,0%) районах. Розподіл дітей у сільських дошкільних закладах за мовами виховання у 2010 р. відбувався таким чином: 86,6% виховувалися українською мовою, 13,4% — російською.

Протягом 2010—2011 навчального року в області здійснювали освітню діяльність 567 загальноосвітніх шкіл, з них 400 або 70,5% були розташовані у сільській місцевості. У цьому періоді у сільських школах навчалось 68,3 тис. учнів або 53,8% від загальної кількості учнів загальноосвітніх шкіл області. Навчання 72,3% школярів відбувалось українською мовою, 27,7% — російською. За останні п'ять років кількість шкіл у сільській місцевості скорочувалась на дві одиниці: у 2005 р. в Нижньосірогозькому районі, а у 2006 р. в Бериславському районі у зв'язку з відсутністю дітей було закрито початкові загальноосвітні школи. Натомість, у 2010 р. збільшення кількості дітей у Генічеському районі за рахунок підвищення народжуваності на початку 2000-х років та механічної міграції (татар, турків-месхетинців), спонукало відкриття нової загальноосвітньої школи — 32-ої у цій адміністративно-територіальній одиниці.

Система охорони здоров'я у сільській місцевості області представлена трьома видами лікарняних закладів: лікарнями, амбулаторіями, фельдшерсько-акушерськими пунктами (ФАП). Лікарняний комплекс сільської Херсонщини представлений 24 стаціонарними закладами охорони здоров'я. З них у Бериславському районі розташовано 5 одиниць, у Каховському, Голопристанському та Цюрупинському районах — по 3 одиниці, у Білозерському районі та селах, що підпорядковуються Херсонській міській раді, — по 2 одиниці. У селах Великопетиського, Високопільського, Генічеського, Горностаївського, Скадовського та Чаплинського районів нараховується по 1-й лікарні. Закладів амбулаторного лікування у сільських населених пунктах області нараховується майже в 3,5 рази більше — 78 одиниць. Основна їх частина припадає на села Голопристанського (12), Бериславського (10) та Генічеського (8) районів. Найменше амбулаторій розташовано у Великопетиському (1) та Чаплинському (1) районах, а у селах Високопільського району такі заклади взагалі відсутні.

В останні роки у Херсонській області спостерігається зростання кількості фельдшерсько-акушерських пунктів — кожного року, починаючи з 2005 р., їх кількість збільшується, у середньому, на 3—5 одиниць на рік. Станом на 1.01.2011 р. в області функцінувало 407 ФАП. Найбільша їх кількість припадає на Голопристанський (30), Білозерський (29), Великоколександрівський (29), Генічеський (29) та Новотроїцький (29) райони. Найменша — на Великопетиський (9) район.

Значні масштаби території та віддаленість сільських населених пунктів вимагають належного розвитку мережі шляхів сполучення. Станом на початок 2011 р. 240 сільських населених пунктів Херсонської області не мають дороги з твердим покриттям, що на 39,7% більше, ніж у 2001 р. Не мають вулиць з твердим покриттям 66 сільських населених пунктів, 526 — не мають освітлених вулиць, 149

— зупинки громадського транспорту.

Недостатній розвиток інфраструктури сільських територій, їх облаштування та планування, віддаленість від міст спричиняє таку ж відітку молоді із сіл. Ці дані підтверджує здійснене нами анкетування населення, його результати свідчать, що 68,5% опитаних не знали, де шукати роботу, як відкрити власну справу. Ще 60,1% вважають життя на селі не престижним. Разом з тим у Херсонській області на дорадництво було виділено тільки 250,5 тис. грн.,

з них освоєно — 180,1 тис. грн. Визначені прояви, закономірності і тенденції та проблеми розвитку сільських територій свідчать про необхідність першочергових дій по стабілізації їх розвитку та функціонування, як у плані вдосконалення виробництва, так і виробничої та соціальної інфраструктури.

ВИСНОВОК

Детальний аналіз ефективності функціонування закладів охорони здоров'я в селі дозволив сформулювати пріоритетні напрями його розвитку — зміцнення матеріальної бази первинної медико-санітарної допомоги, розвиток власних сільських медичних закладів, впровадження економічних і правових механізмів гарантування медичної допомоги в належному обсязі і необхідної якості в державних закладах охорони здоров'я.

Через недостатній рівень забезпечення сільського населення медичними закладами особливо страждають жінки дітородного віку, що негативно впливає на виконання ними демографічної функції, а також селянки літнього віку, які через виробниче перевантаження впродовж свого життя (починаючи з раннього дитинства) мають гірше здоров'я, ніж жителі міст такого віку. Особливо погіршується репродуктивне здоров'я сільських жінок, змінюється їх погляд відносно бажаної кількості дітей в сім'ї.

Вихід з кризового стану, в якому опинилася соціальна сфера в селі, необхідно шукати в удосконаленні механізму фінансування діяльності об'єктів соціальної інфраструктури. У цілому вельми важливим є переведення їх на ринкові принципи діяльності, кооперація засобів місцевих бюджетів, підприємницьких структур і домогосподарств на соціальний розвиток, створення на регіональному рівні фондів соціального розвитку сільських територій. Враховуючи складність і важливість проблеми, необхідно провести дослідження у регіонах і виділити інвестиції на розвиток виробничої і соціальної інфраструктури для вимираючих сіл.

Література:

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Бідак В. Міграційні ризики трудових ресурсів забезпечення регіонального ринку інтелектуальної праці / Бідак В. // Україна: аспекти праці. — 2010. — № 2. — С. 35—40.
3. Міненко В.А. Державне регулювання ринку праці в умовах глобалізації економіки: теорія та практика: моногр. / В.А. Міненко; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. — Х.: Магістр, 2009. — 204 с.
4. Населення України. Трудова еміграція в Україні: моногр. / [ред.: Е.М. Лібанова; О.В. Позняк; О.А. Малиновська]. — К., 2010. — 265 с.
5. Пелех О.Б. Міжнародна трудова міграція в Чеській Республіці: моногр. / О.Б. Пелех, Б.М. Юськів. — Рівне: Перспектива, 2006. — 200 с.
6. Транченко Л.В. Формування та регулювання ринку праці на селі: теорія, методологія, практика: монографія / Л.В. Транченко. — Умань: Уманське комунальне видавничо-поліграфічне підприємство, 2012. — 586 с.
7. Шевчук В. Ринок праці як інструмент регулювання освітньої галузі у сфері підготовки висококваліфікованої робочої сили / Шевчук В. // Україна: аспекти праці. — 2010. — № 2. — С. 20—25.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2013 р.